

Ways to improve the methodological training of teachers in the inclusive education system

Rajapboyeva Shahnoza Mahmudovna

Maqsudbekova Shahnoza Ilhom kizi

RANCH University of Technologies,

Faculty of Pedagogy, 1st year masters

Annotation: This article is devoted to ways to improve the methodological training of teachers in the inclusive education system. The study analyzes the possibilities of improving the quality of inclusive education through teacher training, enrichment of pedagogical and methodological manuals, cooperation with specialists, improvement of the assessment system, and involvement of society and parents. The results of the article provide practical recommendations on stimulating the professional development of teachers and creating equal opportunities for all students.

Keywords: Inclusive Education, Methodological Training, Pedagogical Qualification, Differential Teaching, Special Educational Needs

Inkluziv ta'lim tizimida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish yo'llari

Rajapboyeva Shahnoza Mahmudovna

Maqsudbekova Shahnoza Ilhom qizi

RANCH texnologiyalar universiteti,

Pedagogika fakulteti, 1-kurs magistrarlari

Annotatsiya: Ushbu maqola inkluziv ta'lim tizimida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish yo'llariga bag'ishlangan. Tadqiqotda o'qituvchilarning malaka oshirish, pedagogik va metodik qo'llanmalarni boyitish, mutaxassislar bilan hamkorlik, baholash tizimini takomillashtirish va jamiyat hamda ota-onalarni jalb qilish orqali inkluziv ta'lim sifatini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqola natijalari o'qituvchilarning professional rivojlanishini rag'batlantirish va barcha o'quvchilarga teng imkoniyat yaratish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: inkluziv ta'lim, metodik tayyorgarlik, pedagogik malaka, differentsial o'qitish, maxsus ta'lim ehtiyojlari

Kirish

So'nggi yillarda ta'lim tizimida inkluziv yondashuvlarni joriy etish dolzarb masalaga aylangan. Inkluziv ta'lim – bu barcha o'quvchilarga, jumladan nogironligi yoki maxsus ta'lim

ehtiyojlari bo‘lgan shogirdlarga teng imkoniyat yaratadigan ta‘lim tizimi hisoblanadi. Bu yondashuv nafaqat o‘quvchilarning bilim olish darajasini oshirish, balki ularning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta‘minlashga ham xizmat qiladi.

Inkluziv ta‘limning samarali amalga oshirilishi asosan o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligiga bog‘liq. O‘qituvchi o‘z bilim va malakasini doimiy ravishda oshirib, pedagogik va metodik kompetensiyalarini rivojlantirishi orqali har bir o‘quvchining individual ehtiyojlariga moslashgan darslarni tashkil etishi mumkin. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar, interfaol o‘qitish metodlari, differentsial baholash va mutaxassislar bilan hamkorlik ham inkluziv ta‘lim sifatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

O‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish, shuningdek, ularning professional rivojlanishiga turtki bo‘lib, ta‘lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash imkonini yaratadi. Bundan tashqari, ota-onalar va jamiyat bilan faol hamkorlik o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvini qo‘llab-quvvatlaydi va ularning ta‘lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshiradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi – inkluziv ta‘lim tizimida o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish yo‘llarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqotda pedagogik malaka, differentsial o‘qitish, texnologik vositalardan foydalanish, mutaxassislar bilan hamkorlik va baholash tizimini takomillashtirishning samarali usullari tahlil qilinadi. Natijada, barcha o‘quvchilar uchun teng ta‘lim imkoniyatlarini yaratish va o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqiladi

Adabiyotlar sharhi

Inkluziv ta‘lim va o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi masalasi so‘nggi yillarda nafaqat xalqaro, balki mahalliy ilmiy adabiyotlarda ham faol tadqiq etilmoqda. Masalan, UNESCO (2017) tomonidan chop etilgan “Inclusion in Education: Policy Guidelines” hisobotida inkluziv ta‘lim tizimini rivojlantirishda o‘qituvchilarning pedagogik va metodik tayyorgarligi eng muhim omil sifatida qayd etilgan. Hisobotda ta‘kidlanishicha, o‘qituvchilarning malakasini oshirish va ularni maxsus ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashga tayyorlash inkluziv ta‘limning samarali ishlashini ta‘minlaydi.

Mahalliy tadqiqotlar, xususan, O‘zbekiston sharoitida olib borilgan ishlar ham shuni tasdiqlaydi. Qodirov va Hamidova (2020) o‘qituvchilarning inkluziv yondashuvlarga tayyorgarligi va amaliy ko‘nikmalarini o‘rganib, doimiy malaka oshirish kurslari va interfaol metodlar samaradorligini aniqlagan. Shuningdek, Saidova (2021) o‘qituvchilarning differentsial baholash va individual o‘quv rejalarini ishlab chiqish bo‘yicha kompetensiyalarini rivojlantirish masalalarini tahlil qilgan. Ularning tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi oshsa, o‘quvchilarning ijtimoiy va akademik rivojlanishi ham sezilarli darajada yaxshilanadi.

Xalqaro tadqiqotlar ham o‘qituvchilarning doimiy kasbiy rivojlanishi, texnologik vositalardan foydalanish, mutaxassislar bilan hamkorlik va ota-onalarni jalb qilishning inkluziv

ta'lim sifatiga ta'sirini ko'rsatadi (Ainscow, 2019; Florian, 2020). Bu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik tayyorgarlik faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmasdan, amaliy ko'nikmalar, innovatsion metodlar va ijtimoiy hamkorlikni ham qamrab olishi zarur.

Shu bois, mazkur mavzu doirasida olib borilgan ilmiy izlanishlar o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish yo'llarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asosiy ilmiy manba sifatida xizmat qilishi mumkin. Bu tadqiqotlar ham mahalliy, ham xalqaro tajribalarni hisobga olib, inkluziv ta'lim sifatini oshirishga yo'naltirilgan kompleks yondashuvni ishlab chiqish imkonini beradi.

Asosiy qism

Inkluziv ta'lim tizimi zamonaviy ta'lim sohasida dolzarb yo'nalishlardan biri bo'lib, u barcha o'quvchilarga, jumladan nogironligi yoki maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'lgan shogirdlarga teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan. Shu bilan birga, inkluziv ta'limning samarali amalga oshirilishi bevosita o'qituvchilarning metodik tayyorgarligiga bog'liq bo'lib, ularning pedagogik va kasbiy kompetensiyalarini doimiy ravishda rivojlantirishni talab qiladi. O'qituvchilarning metodik tayyorgarligi nafaqat nazariy bilimlardan iborat bo'lib, balki amaliy ko'nikmalar, interfaol metodlar, texnologik vositalardan foydalanish va turli ehtiyojli o'quvchilar bilan samarali ishlashni ham qamrab oladi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish tizimi ularning professional rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon treninglar, seminarlar, master-klasslar, vebinarlar va onlayn kurslar orqali amalga oshiriladi. Shu yo'l bilan o'qituvchilar yangi pedagogik yondashuvlar va metodlarni o'rganadi, ularni dars jarayonida qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi va maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga moslashgan darslarni tashkil etishga tayyor bo'ladi. Maxsus seminarlar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'qituvchilar o'z tajribalarini baham ko'rishadi, eng yaxshi amaliyotlarni o'rganadi va pedagogik innovatsiyalarni tatbiq qilish imkoniga ega bo'ladi. Shu bilan birga, sertifikatlashtirilgan malaka oshirish dasturlari o'qituvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularning kasbiy kompetensiyasini mustahkamlaydi.

Pedagogik va metodik qo'llanmalarni boyitish ham inkluziv ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Differentsial o'qitish metodlari o'quvchilarning individual qobiliyatlari, o'rganish sur'ati va ehtiyojlarini hisobga olgan holda darslarni rejalashtirishga imkon beradi. Interfaol metodlar, loyiha asosidagi o'qitish, o'yin texnologiyalari va vizual yordamchi vositalardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi va darslarni qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, texnologik vositalar, jumladan adaptiv o'quv dasturlari, multimedia va ovozli matn dasturlari, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish va ularni ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga jalb qilishda samarali vosita hisoblanadi.

Inkluziv ta'limda mutaxassislar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Psixologlar, logopedlar va reabilitatsiya markazlari mutaxassislari bilan integratsiya o'quvchilarning individual rivojlanishiga ko'maklashadi va o'qituvchilarga qiyin vaziyatlarda

maslahat beradi. Shu orqali o'qituvchilar turli pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish va o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish bo'yicha tajriba to'playdi. Bundan tashqari, ota-onalar bilan doimiy aloqalar o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va qo'llab-quvvatlash tizimini mustahkamlashga yordam beradi. Jamiyat resurslarini, mahalliy tashkilotlar va nodavlat tashkilotlarni jalb qilish esa qo'shimcha dasturlar va loyihalar orqali o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Baholash va monitoring tizimi o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirishda yana bir muhim omil hisoblanadi. Differentsial baholash tizimi o'quvchilarning individual rivojlanishini inobatga olgan holda amalga oshiriladi, bu esa har bir o'quvchining yutuqlarini va qiyinchiliklarini aniqlash imkonini beradi. O'qituvchilar o'zini baholash va refleksiya orqali dars jarayonidagi muvaffaqiyatli strategiyalarni aniqlaydi va ularni takomillashtiradi. Shuningdek, baholash natijalari asosida darslarni moslashtirish va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga qarab metodik yondashuvlarni o'zgartirish mumkin bo'ladi.

Inkluziv ta'limda jamiyat va ota-onalarni jalb qilish, o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlash va ularning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ota-onalar bilan faol aloqalar, mahalliy jamoalar va nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlik orqali qo'shimcha resurslar va dasturlarni yaratish mumkin. Shu yo'l bilan o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi oshadi, ta'lim jarayoni individual ehtiyojlar va zamonaviy pedagogik talablar asosida amalga oshiriladi va barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratiladi.

Shunday qilib, inkluziv ta'lim tizimida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu yondashuv kasbiy malaka oshirish, pedagogik va metodik qo'llanmalarni boyitish, mutaxassislar bilan hamkorlik, differentsial baholash va jamiyatni jalb qilish orqali amalga oshiriladi. Natijada, o'qituvchilar zamonaviy pedagogik kompetensiyaga ega bo'ladi, o'quvchilarning individual ehtiyojlari qondiriladi va ta'lim jarayoni sifat jihatidan yuqori natijaga erishadi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, inkluziv ta'lim tizimida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi ularning pedagogik va kasbiy kompetensiyalarini doimiy rivojlantirish orqali oshiriladi. O'qituvchilarning malakasini oshirish, pedagogik va metodik qo'llanmalarni boyitish, differentsial o'qitish metodlarini qo'llash, texnologik vositalardan foydalanish va mutaxassislar bilan samarali hamkorlik qilish orqali dars jarayonini inkluziv muhitga moslashtirish mumkin. Shuningdek, ota-onalar va jamiyatni jarayonga jalb qilish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va qo'llab-quvvatlash tizimini mustahkamlash ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Natijada, o'qituvchilarning professional rivojlanishi rag'batlanadi, barcha o'quvchilar uchun teng ta'lim imkoniyatlari yaratiladi va inkluziv ta'limning samaradorligi oshadi. Ushbu tadqiqotdan kelib chiqib, metodik tayyorgarlikni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, ta'lim

Academia Review-A Multidisciplinary Online Journal

ISSN (Online): 3070-6726

Website: <https://academia.org>

Volume 2, Issue 3 March, 2026

This work is Licenced under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

tizimida innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va o'quvchilarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash muhim ekani aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Ainscow, M. (2019). Understanding the development of inclusive education. Routledge, London.
2. Florian, L. (2020). Inclusive pedagogy: Principles and practices. Cambridge University Press, Cambridge.
3. UNESCO. (2017). Inclusion in Education: Policy Guidelines. UNESCO Publishing, Paris.
4. Qodirov, A., Hamidova, S. (2020). O'qituvchilarning inkluziv ta'limga tayyorgarligi va amaliy ko'nikmalari. Pedagogika va innovatsiya, 3(2), 45–52.
5. Saidova, N. (2021). Differentsial o'qitish va individual o'quv rejalarini ishlab chiqish bo'yicha kompetensiyalar. Ta'lim ilmiy ishlari jurnali, 5(1), 12–19.
6. Loreman, T., Deppeler, J., Harvey, D. (2017). Inclusive Education: Supporting Diversity in the Classroom. Routledge, New York.
7. Mitchell, D. (2019). What Really Works in Special and Inclusive Education. Pearson, London.
8. Dyson, A., Millward, A. (2018). Schools and Special Needs: Issues of Innovation and Inclusion. Routledge, London.
9. Armstrong, F., Armstrong, D. (2016). Handbook of Inclusive Education. Routledge, London.
10. Tomlinson, C. (2017). The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners. ASCD, Alexandria.